

Efsaneleştirilen Gerçek: Osmanlıların Rumeli'ye Geçişi

Ahmet ŞİMŞİRGİL*

Rumeli'ye geçişin rivayetleri!

Osmanlıların Rumeli'ye geçişlerinde 1345-1352 yılları arası gelişen olaylar çok mühimdir. Bunlardan birincisi Karesioğulları Beyliği'nin Osmanlılara geçiştir ki, Rumeli'ye yerleşmede bu vakanın büyük tesiri görülecektir. İkincisi ise 1345 yılından itibaren Osmanlıların Bizans saltanat mücadelesine karışmış bulunmasıdır.

Osmanlı tarihlerinde 1334-1337 yılları arasında gösterilen -ki bu tarih farklılığı beyliğin bir anda değil tedricen fethiyle alakalıdır - ancak, muhtemelen 1345'te alındığı kabul edilen Karesi Beyliği'nin ilhakı ile Osmanlı Devleti, Edremit Körfezi ile Kapıdağı arasındaki bölgeyi topraklarına katmakla kalmıyor, Rumeli arazisi ile de karşı karşıya geliyordu. Çanakale Boğazı kontrol altına alınma yoluna giriyor ve Osmanlıların Rumeli'ye geçişleri an meselesi halini alıyordu.

Diğer taraftan Karesioğulları Beyliği'nin zaptı Osmanlılara sadece önemli bir kıyı şeridini kazandırmakla kalmadı. Belki daha da önemli olarak defalarca karşı kıyı ile irtibat halinde bulunmuş tecrübeli Karesi komutanlarının Osmanlı hizmetine girmesine yol açtı. Bu değerli komutanların gazayı meslek edinmiş Osmanlı beylerini, Rumeli'ye sevk etmek isteyecekleri pek tabii idi. Nitekim Ece Yakub, Gazi Fazıl, Hacı İlbeyi ve Evrenos Bey gibi Karesi emirleri Rumeli'ye geçişte ve Rumeli'de gerçekleştirilen fetih hareketlerinde önemli rol oynayacaklar, Osmanlı kronikleri de bu faaliyetleri bütün safahatıyla anlatacaktır.¹

Osmanlıların Rumeli'ye geçişini ilgilendiren ikinci mühim gelişme, 1345'ten itibaren yapılan davet üzerine Bizans taht mücadelelerine karışmalarıdır. İmparator III. Andronikos'un 1341'de ölümü üzerine tahta çıkan V. Paleologos ile ona karşı harekete geçen Jean Kantakuzen arasındaki mücadelede Kantakuzen, önce Aydınolu Umur Bey'den, daha sonra da onun tavsiyesi üzerine Osmanlı Hükümdarı Orhan Bey'den yardım aldı. Osmanlı kuvvetlerinin 1345-1352 arasında birkaç kez Rumeli'ye geçerek savaflara katılmaları, mücadelenin seyrini değiştirdi. Kantakuzen, Osmanlıların desteğiyle birkaç kez düştüğü zor durumları atlattı. Edirne'yi Sırp ablukasından kurtardı. Çok geçmeden de 1352'de İstanbul'a girerek tahta sahip oldu. Özellikle Batılı bazı yazarlar bu mücadeleden uzun uzun bahsederken Kantakuzen'in yardımlarına mukabil 1346'da kızı Theodora'yı Orhan Bey'e nikâhladığını, 1352'de de Çimbi Hisarını² üs olarak Osmanlılara devrettiğini belirtirler.³

Aslında bütün bu Batılı yazarların tek bir kaynağı vardır. O da saltanattan ayrıldıktan sonra çekildiği köşesinde bir eser vermiş bulunan Kantakuzen'dir. Kantakuzen eserinde yardımlarına mukabil burayı üs olarak Osmanlılara söz verdiğini belirttiği gibi daha sonra da

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

¹ Aşıkpaşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osman* (Âli Bey Neşri), İstanbul 1332, s. 47-48; İbn-i Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman, II. Defter* (nşr. Ş. Turan), Ankara 1983, s. 115-119; Hadidi, *Tevârih-i Âl-i Osman*, (haz. N. Öztürk), İstanbul 1991, s. 71 vd.; Oruç b. Adil, *Tevârih-i Âl-i Osman* (Babinger Neşri), Hannover 1925, s. 16 -18; Beşir Çelebi, *Tevârih-i Âl-i Osman*, (faksm. Neş. 1. Hikmet Ertaylan), İstanbul 1946, s. 24-25; Mehmed Neşri, *Kitab-ı Cihan-nüma I* (yay. F. R. Unat-M. A. Köymen), 173-185; İdris-i Bitlisî, *Heşt Bihişt, I*, (haz. M. Karataş, S. Kaya, Y. Baş) Ankara 2008, s. 267-271; Solakzade, *Tarih*, İstanbul 1298, s. 23.

² Çimbi hisarının yerli ve yabancı kroniklerdeki yazılışı, okunuşu ve yeri hakkında M. Münir Aktepe kıymetli bir araştırma ortaya koymuştur (Bk. "Osmanlıların Rumeli'de İlk Fethettikleri Çimbi Kal'ası", İstanbul Üniv. Edebiyat Fakültesi *Tarih Dergisi*, 1/1-2 (İstanbul 1950), s. 283-307).

³ Bu konuda geniş bilgi için Bk. H. A. Gibbons, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu*, (trc. R. Hulusi), İstanbul 1928, s. 82-83; N. Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* (çev. N. Epçeli), İstanbul 2005, c. 1, s. 188-191; G. Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi* (trc. F. Işıltan), Ankara 1986, s. 487-488; Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları (1261-1453)*, çev. Bilge Umar, İstanbul 1999, s. 258.

geri almak için on bin altın teklif ettiğini yazmıştır. Ancak tam bu sırada Gelibolu'da vukua gelen deprem anlaşmanın gerçekleşmesine imkân tanımamış ve Türkler Gelibolu da dâhil olmak üzere çevresinde fetih hareketlerini yoğunlaştırmaya başlamışlardır.⁴

İşte Osmanlı kaynaklarının ittifak halinde Çimbi'nin Süleyman Paşa ve emrindeki komutanlar tarafından fethedildiğini belirtmelerine karşılık özellikle *Kantakuzen Tarihi*'nde, Osmanlıların yardımlarına mukabil ve gelecekteki desteklerine kolaylık sağlamak düşünülerek bu kalenin verileceğinin vadedildiği ve netice olarak da verildiği belirtilmektedir. Günümüzde de bu görüş kabul görmekte olup daha da ileri gidilerek Osmanlı tarihçilerinin ifadeleri bir efsane olarak algılanmaktadır.⁵

Gibbons ve takipçileri

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki konuyu belki de ilk ve ciddi olarak değerlendirmiş olan Gibbons'dur. O, Osmanlı müverrihlerinin Çimbi fethi için anlattıkları olayları bir kısım delillerle reddetmektedir.⁶ Sonra gelen tarihçiler ise genellikle kendisini taklitten öte bir söz söylememişlerdir.⁷ Hatta sanki Gibbons bu konuyu kesin delillerle halletmiş gibi belki onu dahi görmeden bir çırpıda efsane demeye başlamışlardır.

Gibbons, bu konuda tezini savunurken iki noktaya değinir. Birinci delil olarak "Osmanlı müverrihleri Çimbi'nin fethini 758/1356 senesi gösterirler" dedikten sonra bu tarihten hareketle ve 1352'de Osmanlılara verilmiş olmasından dolayı bunun mümkün görünmediğini yazar.

Oysa Gibbons'un Çimbi'nin fethini 748/1347-48⁸ ve 751/1350⁹ tarihi olarak gösteren Osmanlı müverrihlerini de dikkate alması gerekirdi. Ayrıca yine Osmanlı müverrihlerinin Karesioğulları Beyliği'nin ilhakını 1345 iken 1337 olarak vermesi sebebiyle kimsenin hatırına fethi inkâr gelmez. Öyle ki bu tarih karmaşası o yıllarda hemen her hadisede görülecektir.

Gibbons kendisine ikinci delil olarak Osmanlı tarihçisi Hoca Saadeddin'in olayı naklederken Süleyman Paşa'nın bir gece rüyasında "Aydın ışıklarının kendisi için Asya'dan Avrupa'ya doğru davetkâr bir yol açtığını görmüştü" ifadelerinden bahisle bunu romantik bir geçiş tasviri diye tanımlar.¹⁰ Oysa Hoca Saadeddin'in Tarihi bu vaka için çok geç dönem bir

⁴ İ. Kantakouzenos, *Historiai II*, (ed. L. Schopen, Bonnae 1838)'den naklen N. Nicoloudes, "Bir Tarihi Olayın Açıklanması İle İlgili Sorunlar: Gelibolu'nun Fethi ve Laonikos ve Chalkokondyles" (çev. F. Kırıldökme Mollaoğlu), *Tarih Araştırmaları Dergisi (=TAD)*, XXVII/44 (Ankara 2008), s. 205-207.

⁵ Elizabeth A. Zachariadou, "İlk Osmanlılara Dair Tarih ve Efsaneler" (çev. Y. Koç), *Söğüt'ten İstanbul'a Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar*, der. O. Özel-M. Öz, Ankara 2000, s. 379; Halil İncalcık, "Osmanlı Tarihine Toplu Bir Bakış", *Osmanlı*, I, (ed. Güler Eren), Ankara 1999, s. 61; Feridun Emecen, "Osmanlı Siyasi Tarihi: Kuruluştan Küçük Kaynarca'ya", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, I, İstanbul 1994, s. 12-13; İbrahim Sezgin, "Osmanlıların Rumeliye Geçışı ve İlk Fetihler", *Osmanlı*, I, (ed. Güler Eren), Ankara 1999, s. 213; Salih Pay, "Rumeli Fatihisi Osmanlı Şehzadesi: Gazi Süleyman Paşa", *Uludağ Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XVIII/1 (2009), s. 284; Mehmet İnbaşı, "Balkanlarda Osmanlı Hâkimiyeti ve İskân Siyaseti", *Türkler* (ed. H. Celal Güzel), IX, Ankara 2002, s. 154-164.

⁶ Gibbons, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu*, s. 82-83.

⁷ İ. Hakkı Uzunçarşılı, Çimbi'nin yardım mukabili devredildiğini belirtirken hiçbir kaynak göstermez (bk. *Osmanlı Tarihi*, Ankara 1972, c.I, s. 137,156). Halil İncalcık da Türklerin Balkanlar'a geçişini anlatırken yine hiçbir mehz göstermeden "Orhan'ın bu Uc'ta yerleşen oğlu Süleyman Paşa (ölümü 1357), Cantacuzenus'un müttefiki olarak defalarca Trakya'ya geçti ve sonunda 1352'de Cantacuzenus'un kıslamak için ona teslim ettiği Cinbi kalesinde yerleşip kaldı" demektedir (bk. "Türkler ve Balkanlar", *Bal-Tam Türklük Bilgisi 3*, Prizren 2005, s. 22). Aynı şekilde M. Tayyib Gökbilgin de İslam Ansiklopedisi'ndeki "Orhan" maddesinde kaynak vermeden "Kantakuzenos Türklerin yardımlarına mukabil Gelibolu yarımadasındaki Çimbi'de bir miktar asker bırakmıştı" der. Tarihini ise 1353 olarak gösterir (bk. "Orhan", *İslam Ansiklopedisi (=İA)*, IX, İstanbul 1964, s. 402).

⁸ *Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512)*, haz. N. Öztürk, İstanbul 2000, s. 22.

⁹ Karamanlı Nişancı Mehmed Paşa, "Osmanlı Sultanları Tarihi" (çev. İ. H. Konyalı), *Osmanlı Tarihleri I*, İstanbul 1949, s. 345-346.

¹⁰ Gibbons, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu*, s. 82.

eserdir. Böyle bir rüya hadisesi olmuş olsa bunun ilk dönem Osmanlı kroniklerinde mevcut olması gerekirdi. Hâlbuki bu rüya hikâyesi ne Hoca Saadeddin Efendi’de ne de ondan önce yazılmış hiçbir Osmanlı kroniğinde yoktur. Hoca Saadeddin eserinde, fetih kararını önce Orhan Bey’in oğlu Süleyman Paşa, sonra da Süleyman Paşa’nın namlı gazileri ile istişaresi sonucu aldıklarını net bir biçimde ifade eder.¹¹

İşte kendince keşfettiği bu iki tutarsız delile dayanan Gibbons, “1352’de Kantakuzen, Orhan'a Gelibolu yarımadasında bir kale vaat etmişti. Çimbi bu vaadin neticesi olarak ya Süleyman'a verilmiş veya Kantakuzen'in vaadi ifa edilmeyince onun tarafından alınmıştır. Bunun için Asya'dan gizlice geçmesine hacet yoktu” der.¹²

Bu satırlar bir gerçeğin ifadesi olabileceği gibi akla yine bir takım sualler de getirmektedir. Şayet Kantakuzen vaadinde durmadı ise Rumeli’de bulunan Süleyman Paşa neden fetihlerine Marmara ucundaki küçük Çimbi hisarından başlamış olsun? On bini aşan kuvvetleri ile daha muhkem bir hisardan fethe başlayabilirdi. Ayrıca Gibbons bu sözleri ile Çimbi'nin Osmanlılara kesin olarak teslim edilmediğini sadece Kantakuzen’in tarihindeki bir vaadin ifadesinden başka bir şey olmadığını da belirtmiş olmaktadır.¹³ Dolayısıyla ileri sürdüğü tezin mutlak doğru olmadığını kendisi de farkındadır ve bir anlamda ciddi bir araştırmacı olduğunu göstermektedir.

Neticede Gibbons Osmanlı tarihlerine muhalif olarak, Çimbi’nin fethini ilmi kriterlerle çözmeye çalışırken kendisine, *Kantakuzen Tarihi*’ndeki çelişkili ifadelerden başka bir dayanak bulamamış ve konu hakkında net bir hüküm de ortaya koyamamıştır. Buna karşılık Osmanlıların Çimbi’yi fethini, hiçbir ilmi tenkide tabi tutmadan tam bir hayal mahsulü olarak niteleyen günümüz tarihçilerinden Elizabeth Zachariadou’un fikirleri ise komedi denecek düzeydedir. O, Osmanlıların Rumeli’ye geçişlerini anlatırken; “erken dönem Osmanlı vakayinameleri, Trakya’nın fethine giden yolu Karesi beylerinin açtıkları gerçeğinin üstünü örtmüşler ve tüm planı Orhan’ın oğlu Süleyman Paşa’ya atfetmişlerdir” demektedir.¹⁴ Bu ifadeler gerçekten şaşırtıcı ve düşündürücüdür. İster istemez acaba bu tezi maksatlı olarak mı ileri sürüyorlar sorusunu akla getirmektedir.

Zira Aşıkpaşazâde, Şükrullah, Beşir Çelebi, Neşri, Kemalpaşazâde ve İdris-i Bitlisî’nin tarihi başta olmak üzere bütün kroniklerde Süleyman Paşa’yı bu işe sevk edenlerin Ece Bey ve Gazi Fazıl oldukları belirtilmektedir. Yine başta bu iki bey olmak üzere Hacı İlbeyi ile Gazi Evrenos’un harekâtındaki faaliyetleri en geniş bir şekilde anlatılır ki bu beylerin dördü de Karesi ümerasındandır. Bunlara sonradan iştirak eden tek Osmanlı komutanı Lala Şahin Paşa’dır.

Yine Zachariadou, “Trakya’daki Osmanlı yayılması Kantakuzen’le yapılan ittifakla birlikte başlamış olduğu halde Osmanlı tarihçilerinin bu anlatımı Hıristiyan topraklarının fethini bir Osmanlı başarısı olarak göstermek istemelerinden kaynaklanmıştır”¹⁵ demektedir. Aslında bu da son derece tutarsız bir iddiadır.

Evet, Osmanlı kaynaklarında Orhan Bey’in Kantakuzen’le ittifakından bahsedilmez. Fakat bu konuda Bizans kaynaklarında da Osmanlıların şanını düşürecek bir bilgi mevcut

¹¹ Hoca Saadeddin Efendi, *Tacü't-Tevarih*, I, (haz. İ. Parmaksızoğlu), Eskişehir 1992, s. 86-90.

¹² Gibbons, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu*, s. 82-83.

¹³ Görüldüğü gibi Kantakuzen kaleyi teslim ettiği hususunda batılıları dahi tam olarak inandırmaktan aciz kalmaktadır. Bu konuda araştırmaları bulunan Şerif Baştav Bey de “Kantakuzenos 1352’de Gelibolu’da Orhan Bey’e bir kale vaat etmişti. Kantakuzenos’un vaadini unutmaya üzerine Süleyman Paşa, Gelibolu’nun güney-doğusunda 30-40 km mesafede bulunan Tzympe (Çimbi) kalesini zaptetti demektedir. Bk. “Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluşunda Bizans ve Avrupa”, *Osmanlı*, I, (ed. Güler Eren), Ankara 1999, s. 171. Yine Çimbi’yi Süleyman Paşa’nın fethettiği konusunda Bk. Aktepe, Çimbi Kal’ası, s. 284-285; Mehtap Özdeğer, “Vize Kazası Vakıfları -XVI. Yüzyıl Arşiv Kaynaklarına Göre-”, *İ.İ.B.F. Dergisi*, XXII/1 (İstanbul 2007), s. 167.

¹⁴ E. A. Zachariadou, “Karesi ve Osmanlı Beylikleri: İki Rakip Devlet”, *Osmanlı Beyliği (1300-1389)*, İstanbul 1997, s. 254

¹⁵ Zachariadou, “Karesi ve Osmanlı”, s. 253.

değildir ki Osmanlı tarihçileri bunu gizlemek gibi bir çabanın içerisine girmiş olsunlar. Aksine Kantakuzen Osmanlılar sayesinde önce Edirne'de tutunuyor akabinde Süleyman Paşa'nın da hazır bulunduğu kuvvetler ile 1352'de Edirne'nin güneyinde Pythion (İlbeyi Burgosu)'da Sırp'ları ağır bir mağlubiyete uğratarak İstanbul'da tahtı elde ediyordu. Nitekim Gregoras, Süleyman Paşa'nın bu faaliyetlerinden bahsederken "Bir Osmanlı kolonisinde bulunuyormuş veya kendi öz yurdunda imiş gibi davranıyordu" demektedir.¹⁶

Türklerin Rumeli'ye çağırılmalarını büyük bir felaket olarak niteleyen Gibbons ise Kantakuzen'in bu hareketiyle Orhan ve maiyetindekilere şöyle seslendiğini yazar: "İşte bizim memleketimiz. Görüyorsunuz. Ne kadar zenginiz. Bakınız biz ırklar ve firkalar itibariyle birbirimize ne kadar kin besliyoruz. Başımızda egolarını tatminden başka hiçbir hareketi olmayan hükümdar ve rehberlerden başka kimse yok. Bizim için ne dinimiz ne vatanımız artık bir mana ifade etmiyor. İşte askeri yollarımız da bunlar. Biz size yollarımızın en rahatını görüp tanımak en iyi iâşe tarzlarını öğrenmek fırsat ve imkânını veriyoruz Bizim rehberliğimiz altında kalelerimizin duvarlarının en rahat aşılacak yerlerini keşf edeceksiniz"¹⁷.

Ünlü Bizans tarihçisi Dukas da bu vakaları anlatırken Kantakuzen'in Türkleri birçok iltifatlar ve hediyeler ile ikna ettiğini hatta bunun için kızını Orhan Bey'e verdiğini biraz da acı bir lisanla belirtir.¹⁸

Bizans tarihçilerinin büyük bir taassup içerisinde ve yüzleri kızarak anlattıkları bu hadiseler aslında Osmanlı tarihçilerinin hamasi bir tarzda kullanabilecekleri bilgileri ihtiva etmektedir ki bunları kullanmamalarına daha çok şaşılır. Osmanlı tarihçileri bu bilgileri muhakkak daha da süsleyerek anlatabilirlerdi. Öyle anlaşılıyor ki bu faaliyetler büyük ölçüde Bizans'a yardım niteliğinde olduğundan ve kazanılmış bir toprak parçası bulunmadığından kayda değer bulunmamış veya üzerinde durulmamıştır.

Öte yandan Zachariadou'nun dediği gibi Çimbi'yi Kantakuzen üs olarak vermiş dahi olsa devamında vuku bulan fetihlerde neden başarı bulunmasın. Ayrıca Çimbi'ye Osmanlıların geçmesi çok mu zordu. Çimbi'de Bizans'ın bir büyük donanması mı(!) bekliyordu. Yoksa Zachariadou Osmanlıların fetihlerinin her birini Bizans kuvvetleri ile beraber mi yaptıklarını zannetmektedir. İşte bütün bu mesnetsiz ve hatta tutarsız ifadeler batılı bazı yazarların meseleleri, tarih metodolojisi ve kriterleri ile objektif olarak değil, Türklerin başarılarını küçümsemek ve hatta yok saymak psikozu ile ele aldıklarını net bir biçimde ortaya koymaktadır.

Görülüyor ki meseleyi basit bir tarzda ve Osmanlı müverrihlerinin ifadelerini top yekûn reddederek çözümlenmek mümkün görünmemektedir. Ayrıca diğer taraftan Çimbi'yi, Kantakuzen'in Orhan Gazi'ye bir üs olarak devrettiğini savunan ve sırf bu gerekçe ile fethin hayal mahsulü olduğunu belirten günümüz araştırmacıları nedense Osmanlıların bu üssü nasıl kullandıkları, bu üsten hareketle hangi yardıma geldikleri hususunda sessizdir. Aslında bu durum Çimbi'nin Bizans'a yardımlarda hiç üs olmadığı sebebiyledir. Zira 1352 yılına gelindiğinde Osmanlılar Üsküdar'a dayanmış bulunurlarken Kantakuzen de beş yıldır tahtta bulunuyordu. Daha evvelki geçişler deniz yoluyla Çanakkale Boğazı veya Üsküdar'dan olurken bu defa hem de Boğaz'dan rahat ve kısa zamanda yardıma geçme imkânı varken bunu en geriden yani Çimbi'den başlatmak ne derece akli ve mantıki idi. Zira Osmanlılar Bizans'a yardımlarında Çimbi'yi fethedinceye kadar her zaman deniz yolunu kullanmaktaydılar.¹⁹

Yine Osmanlıların Çimbi'yi fetih tarihi ile Bizans'ın üs olarak verildi dediği 1352 yılının kesişmesi bir tesadüf olabilir miydi? Aslında kaynaklar iyi tetkik edilirse Çimbi ve Gelibolu'nun fethi Türklerin dostu olan ve onları defalarca Rumeli'ye çağırılmış bulunan

¹⁶ Zachariadou, "İlk Osmanlılara Dair Tarih ve Efsaneler", s. 379.

¹⁷ Gibbons, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu*, s. 92.

¹⁸ Dukas, *Bizans Tarihi* (çev. V. Mirmiroğlu), İstanbul 1956, s. 20.

¹⁹ Hammer, *Osmanlı Devleti Tarihi* (Üçdal neşr.), I, İstanbul 1983, s. 128-136.

Kantakuzen'i muhtemelen büyük bir sıkıntıya düşürmüştü. Dolayısıyla o aynı zamanda damadı olan Orhan Gazi'ye müracaatla, para teklif ederek kaleleri satın almayı ve böylece İstanbul'da konumunu ve prestijini güçlendirmeyi düşünmüş olmalıdır. Ancak onun bu teşebbüsü neticesiz kalmış, Osmanlılar fethettikleri yerleri terk etmemişlerdir. Kantakuzen yazdığı tarihinde de muhtemelen içinde bulunduğu çıkmaz nedeniyle Çimbi'yi Osmanlılara üs olarak verdiğini ifade etmiştir.

Sadece Türk kaynakları mı?

Kantakuzen'in bu siyasi düşüncesi aslında Batılı birçok bilim adamını dahi inandırmaktan uzak kalmıştır. Nitekim Osmanlı ve Bizans tarihlerini iyi inceleyen meşhur tarihçi Hammer, bu konuda Osmanlı kaynaklarını daha tutarlı ve sağlam kabul eder. Ona göre kendi taç giydiği tarihi bile yanlış yazan Kantakuzen'in verdiği bilgilere ne kadar itibar edilebilirdi.²⁰

Diğer taraftan Çimbi'nin fetih yoluyla alındığını sadece Osmanlı tarihçilerine yüklemek de doğru değildir. Bizans tarihçilerinden Dukas, Osman'ın torunu için "Bunlar gizlice Rumeli'ye geçerek Gelibolu Yarımadası'nı, Trakya'nın bütün sahillerini ve Dimetoka'ya kadar olan yerleri İstanbul cihetinden Silivri'ye kadar olan mahalleri bir mâniaya tesadüf etmeksizin bila mukavemet zaptediyor ve sağa sola koşarak bütün Trakya'yı ellerine geçirmek istiyorlardı" derken²¹ Osmanlı kronikleriyle anlatım beraberliği içerisinde. Dukas, Türklerin Kantakuzen'in verdiği üstün hareket ettiklerine inansa "gizlice" ifadesini kullanır mıydı? Yoksa bir taraftan Kantakuzen'i Türklere üs verdiği için diğer taraftan da Süleyman Paşa'yı o üssü farklı maksatla kullandığı için tenkit etmez miydi?

Diğer taraftan günümüz yerli ve yabancı bilim adamlarının üzerinde en çok durduğu mesele ise Osmanlı kroniklerinin hadiseyi anlatırken, gazilerin ağaç kütüklerini birbirine bağlamak suretiyle hazırladıkları sallara bindirmeleri olmuştur. Oysa gerek Osmanlıların gerekse Karesioğulları'nın gemileri varken bu sal hikâyesi de nereden çıkmıştır? Sal ile geçiş olur muydu? Neticede biraz da alaycı bir üslupla değinilen bu husus, Osmanlı kroniklerini bir anda hikâyeci dereceye, anlatılan konuyu da efsaneye dönüştürmüştür.

Oysa bu husus, kroniklerin renkli anlatımından kaynaklanabileceği gibi hadisenin acele gelişmesi dolayısıyla da o anda pratik bir çözüm olarak da ortaya çıkmış olabilirdi. Nitekim karşı kıyıda yerleşildikten sonra gemilerle insanlar geçirilmeye başlayacak ve sayı bir anda binlere ulaşacaktır. Nitekim batılı kaynakları kullanmak suretiyle Osmanlı tarihi hakkında büyük bir eser vermiş bulunan Alman tarihçi Zinkeisen, bu konuda Hammer gibi Osmanlı kroniklerini güçlü ve gerçekçi bulmuş olmalı ki tamamen onların tezine uygun bir anlatımı seçmiştir. Zinkeisen'in anlatımı günümüz tarihçilerine kronikleri kullanmada bir metot olacak düzeydedir:

"Bizans İmparatorluğu'nun yıldan yıla daha da bu artan sefaleti altında Orhan Gazi'nin hükümdarlığını Çanakkale Boğazı'nın ötesinde yapılacak kalıcı fetihlerle Avrupa'ya yayma planı çok geçmeden daha kesin bir karar hâlini aldı. Bu planı yerine getirme görevini, atalarının kahramanlıklarından dolayı halkının şanıyla gurur duyan ve Trakya'ya daha önce yaptığı seferler sayesinde bölgeyi tanıdığı için bu görevi derhal kabul eden oğlu Süleyman Paşa'ya verdi. Babasıyla yaptığı görüşme sırasında, Allah'ın yardımı ve Orhan Gazi'nin duasıyla düşmanlarının elinden tacı ve asayı almaya muvaffak olacağından emin olduğunu belirtiyordu ki, bu ifade arzularının ve umutlarının hedefinin daha o zamanlar başkentin fethinden ve Bizans tahtını devirmekten başka birşey olmadığını açıkça kanıtlamaktadır.

²⁰ Hammer, *Osmanlı Devleti Tarihi*, I, 139.

²¹ Dukas, s. 6.

Gece vakti Edincik yakınlarındaki Balkız/Temaşalık (Cyzicus) harabelerinde, yok olan büyüklüklerin en muhteşem anıtları arasında, ruhunu bu zorlu teşebbüsü tamamlamak için kuvvetlendirdikten sonra, önce karargâhının en ileri gelenleri Ece Bey, Gazi Fazıl, Evrenos Bey ve Hacı İlbey'le Bizans İmparatorluğu'nu ne şekilde ve nasıl fethedebileceğine ve bunu mümkünse en kısa zamanda nasıl tamamlayabileceğine dair akıl danıştı. Üzerinde anlaşmaya vardıkları konu, özellikle Çanakkale Boğazı'nın ötesinde, ülkenin iç kesimlerine doğru ilerlemek için kullanabilecekleri bir üssün olması gerektiği oldu. Gelibolu'dan sadece bir buçuk saat uzaklıktaki Çimpe (bugünkü adıyla Çini ya da Çemenlik) sahil kalesi, bunun için adeta biçilmiş bir kaftan gibi duruyordu. Ece [Halil] Bey ve Gazi Fazıl, toplantı bittikten sonra aynı gece küçük bir sandala binip, kalenin konumu ve garnizonu hakkında şahsen gerekli bilgileri toplamak üzere, tehlikeler altında Avrupa'ya geçtiler. Şanslarına karaya ayak basar basmaz kıyı boyunca uzanan üzüm bağlarında bir Rum'a rastladılar ve onu bağlayıp Anadolu'ya götürerek, Süleyman Paşa'nın huzurunda hem tehditlerle, hem de iyilikle Çimpe Kalesi hakkında bildiği her şeyi anlatmasını sağladılar. Rum'un anlattıklarına göre kale çok iyi savunulmuyordu, girişi kolay ve tehlikesizdi; ayrıca Osmanlılara oraya giden yolu da göstermeyi önerdi. Ne var ki o anda kaleyi ele geçirmek için gerekli birlikleri karşıya taşıyacak gemileri olmadığından, Süleyman Paşa acilen öküz derilerinden yapılmış şeritlerle birbirine bağlanan kaba ağaç kütüklerinden iki büyük sal yaptırdı ve ertesi gece bu sallarin üzerinde en cesur 80 yoldaşıyla birlikte Trakya'ya geçti. Bu cüretkâr teşebbüs beklentilerin aksine başarılı oldu. Geçiş başarılı oldu ve kale daha gün doğmadan hiçbir direnişle karşılaşılmeden ani bir baskınla ele geçirildi. Gece uykularında baskına uğrayan az sayıdaki halk zincirlere vuruldu ve köle olarak Anadolu'ya götürülerek, Orhan Gazi'nin ordusuna dâhil edildi. Süleyman Paşa daha ilk gece komşu limanlarda bulunan gemilerle Anadolu'dan 300 kişilik bir birlik daha getirtti ve üç gün içinde Çimpe'nin Osmanlı garnizonu üç bin kişiye çıktı".²²

Zinkeisen'in yukarıdaki satırlarında Osmanlı kroniklerinden tek farklı nokta halka davranış konusundadır. Bunun dışında yazıda kroniklerin mükemmel bir kompozisyonu bulunmaktadır.

Görülüyor ki Süleyman Paşa'nın Çimbi'yi zabtı sadece Osmanlı tarihçilerinin anlatımına dayanmamaktadır. Bu durumda Çimbi'nin Osmanlılara verilmiş olduğu düşünülse dahi bütün bu kayıtları bir çırpıda efsane diyerek atmak nasıl mümkün olacaktır? Burada asıl olarak Zachariadou ve Colin Imber gibi günümüz Batılı tarihçilerin Osmanlı ana kaynaklarına güvenilmez damgasını vurmak suretiyle giriştikleri maksatlı ve yıkıcı tahribatı anlamak gerekir. Bunu anlamak yerine, hiçbir ciddi tenkide girişmeden Osmanlı kroniklerindeki bilgileri hikâye ve efsane diyerek nitelendiren Türk bilim adamlarınının tavrını izah etmek güçtür.²³ Aslında Osmanlı vakayinamelerinde Rumeli'ye geçişle ilgili verilen toponomi

²² J. W. Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* (çev. N. Epçeli), I, İstanbul 2011, s. 156-157.

²³ Diğer taraftan Halil İnalçık, 1980 yılında kaleme aldığı bir makalesinde, "Süleyman Paşa 1352'de Çanakkale Boğazı'nın Avrupa yakasında bir köprübaşı olan Çimpe'nin alınmasını emreden ve çağ değiştiren kararını açıkladı" diyerek olayın yeni bir çağı başlatacak kadar mühim olduğunu belirtmektedir. (Bk. Osmanlı Devletinin Kuruluş Sorunu" (çev. T. Sünbül), *Tarih Araştırmaları Dergisi*, XV/26 (Ankara 1990), s. 339). Kantakuzen'in *Tarihi*'ni de gördüğü halde hadiseyi fetih olarak değerlendiren Sayın İnalçık, acaba sonrasında hangi kaynakları gerekçe göstererek efsane diye nitelendirmektedir ne yazık ki malum değildir.

bilgileri ile Anadolu'dan göçürülen konar-göçer Türkmenler, arşiv belgeleri ile kıyaslandıkça²⁴ bu eserlerin doğrulukları da açık bir biçimde gözler önüne serilmektedir.

Her ne şekilde olursa olsun Osmanlıların Rumeli'ye geçerek yerleşmeleri tarihte yeni bir dönem açan olaylardan biridir. Boğazların ötesinde bir Osmanlı yerleşmesi olmasaydı Osmanlı Devleti de öteki Türkmen beylikleri gibi Anadolu birliği mücadelesine erken atılarak yıpranacak ve sonunda belki de küçük bir Türkmen devleti olarak tarihe karışacaktı. Osmanlılar ise Rumeli'ye geçmekle hem kendilerini sürekli destekleyen Anadolu'nun savaşçı, cihangir yiğitlerinden mahrum kalmamış oluyor hem de bu gazilere daha ileri ufuklar çizerek bir kat daha gaza inanışlarını perçinlemiş bulunuyordu.

Yazının girişinde ifade olunduğu gibi Karesi Beyliği'nin namılı komutanları Osmanlı hizmetine girdikleri andan itibaren faal ve cengâver bir kişiliğe sahip Karesi Sancakbeyisi Süleyman Paşa'yı bir ok atımı mesafede yer alan karşı Rumeli kıyılarına yöneltmeleri pek tabii idi.

Suya seccade salmak!

Nitekim Edincik'i ziyaretlerinde aralarında geçen bir mülakat sonucunda karşı kıyıya geçmeye ve muzaffer Osmanlı sancaklarını o yörede de dalgalandırmaya karar verdiler.

İlk olarak Ece Bey ile Gazi Fazıl şehzadeden karşı yakadan bir esir yakalayıp getirmek üzere izin aldılar. Çimbi Kalesi'nin karşısında denizin genişliği az, geçiş şartları elverişli olan Görece'ye geldiler. Bağlar arasında bir adamı yakalayıp şehzadenin huzuruna getirdiler.

Eli kolu bağlı tutsak korku ile ölümü beklerken çeşitli armağanlar sunulduğunu, güler yüzle muamele olunduğunu görünce rahatladı. Çimbi Kalesi'nin giriş elverişli yerlerini bir bir anlattıktan sonra kendilerine rehberlik etmeyi de kabul etti.

Derhal iki büyük sal yapıldı. Süleyman Paşa ile Aksungur, Kara Timurtaş, Kara Hasanoglu, Balabancık gibi yiğitlerin bulunduğu kırk kişi bir sala; Hacı İlbeyi, Ece Bey, Gazi Fazıl ve Evrenos Beylerin içinde bulunduğu kırk kişi diğer sala bindiler.²⁵

Süleyman Paşa'nın seçtiği kişilerde aradığı şartlar şunlardı: İş başa düşünce dönüp kaçmayacak ve birinin öldüğü yerde diğerleri de ölünceye kadar çarpışacak.²⁶ İşte bu vasıflara haiz seksen serdengeçti takımı karanlık bir gece de salları denize sürdüler. Mevsim itibarıyla bağ ve harman vaktiydi, şehir halkının çoğu dışarıda işi gücü ile uğraşmaktaydı.

Esir aldıkları rehber, müsait bir yoldan ve kimselere görünmeden gazileri hisar önüne getirdi. Kolayca kale duvarlarına tırmanan gaziler bir anda hisara sahip oluverdiler (1352).

Şimdi Rumeli yakasında bayrak çekilmiş tablhane nevbet çalışıyordu. Halk şaşkınlı. Osmanlılar kimseyi incitmedikleri gibi herkese ihsanlarda bulunuyorlardı. Derhal hisardaki gemileri Anadolu yakasına sevk ederek süratle gazileri karşı yakaya geçirmeye başladılar. Ece Bey ise Bolayır yanında Akçalıman'da bulunan gemileri bir baskınla yaktı.

Gemiler bir yandan gazileri Rumeli'ye taşıyor, hisarlar bir iki ele geçiyor, ezan sesi burçlar da yankılanıyordu. Tarihin bu dönüm noktasını şairler de beyitleriyle nice kuşaklar ötesine taşımışlardır. Mevlit şairi Süleyman Çelebi'nin büyük babası ve Orhan Gazi'nin kayınbiraderi Şeyh Mahmud bu ilk geçenlerle beraberdi. Kendisi de aynı memleketli olan Tarihçi Mustafa Âli bu konuda şunları ifade etmektedir: “Merhum Süleyman Paşa bin Orhan Gazi ki, Rum ili mülkünü açan ve Gelibolu caniplerine, leb-i deryayı gark-ı hûn eyleyip, kanlar saçan evvel onlardır. Mezar-ı şerifi Gelibolu'ya yakın Bolayırdadır. Sallar düzüp cihat

²⁴ Bu konuda geniş bilgi için bk. M. Münir Aktepe, “XIV ve XV. Asırlarda Rumeli'nin Türkler Tarafından İskânına Dair”, *Türkiyat Mecmuası* (=TM), X (İstanbul 1953), s. 299-312.

²⁵ Bu ilk geçişte bulunanların ve salların miktarında değişik rivayetler mevcuttur. Şükrullah bir salla kırk kişinin geçtiğini (s. 54); Aşıkpaşazâde, tez bir nice dahi sal çattılar Süleyman Paşa yetmiş seksen yarar er aldı, geceleyin geçdiler (s. 48), derken; Neşrî de, Hemandem birkaç sallar dahi bağladılar, Süleyman Paşa seksen nefer gazi seçüp (I, s. 175) ifadeleriyle olayı nakleder.

²⁶ *Neşrî Tarihi*, I, 175.

yoldaşları ile Rumeli'ne geçtikte Şeyh Mahmud tehniyet-i gaza hizmetini eda eyleyip işi gücü cihat olan serdara bir dua-name yazmış. İçinde bu matlaı hüsn-i eda ile müeddâ kılmış.

Keramet gösterip halka, suya seccade salmışsın,
Yakasın Rumeli'nin dest-i takva ile almışsın.”²⁷

Yine Âli hadiseyi geniş bir şekilde naklettikten sonra hal diliyle de şu beyitleri okumak suretiyle fethin maddî ve manevî yönlerine ışık tutmaktaydı.

Akdeniz'i geçmişiz, biz bu iki sal ile
Himmet-i merdan ile gaybdan irsal ile

Oldu bizim salımız taht-ı Süleyman'ımız
Gözlerimiz açmışuz ahsen-i â'mâl ile²⁸

Şurası muhakkak ki Süleyman Paşa, Gelibolu'ya denize seccade sererek geçmemişti. Öyleyse Şeyh Mahmud ve Âli geçişi neden bu şekilde betimlemişlerdi? Bu noktada seccade kavramının ihtiva ettiği manayı da düşünmek gerekir. Neticede bu ifadeler o zamana kadar bir kara devleti olan Osmanlıların, hem ilk başarılı deniz harekâtını hem de Müslim-gayrimüslim farkı gözetmeksizin halka adalet ve merhametle yaklaşmasının toplum nazarındaki yansımalarını göstermekteydi.

Gaziler elde ettikleri kaledeki halkın yol göstermesiyle yakında olan Aya Silonya Kalesi'ni de fethetmeye kalkıştılar ve bir gece içerisinde burayı da ötekisi gibi elde ettiler. Şehzade Süleyman bu iki kalede bulduğu askerleri çoluk çocuklarıyla Karesi İli'ne gönderdi. Halkı yerinde bırakarak kalelerin elde tutulması için gereken tedbirleri tamamladı.²⁹ Anadolu'dan ise gönüllü yiğitler durmadan geçirdi. Bir iki gün içerisinde iki bin kişinin geçtiği kaynaklarda belirtilmektedir.³⁰

Gelibolu Kalesi tekfuru San Gallopoli, Osmanlıların kendi topraklarından iki kaleyi ele geçirdiğini görünce topladığı askerle süratle üzerine yürüdü. Ancak yapılan çarpışmada büyük bir bozguna uğrayarak geri çekildiler. Bunun üzerine Süleyman Çelebi, Ece Bey ile Gazi Fazıl'ı Gelibolu'yu kuşatmak üzere bıraktı.³¹

Rumeli'de tarihi harekât

Bolayır'a yerleşen Süleyman Paşa fetih hareketini buradan idare etmeye başladı. Rumeli'de üç ayrı koldan uç teşkilatı meydana getirildi. Bunlardan birincisi Tekirdağ, Çorlu, İstanbul istikametinde, ikincisi ortadan Kuru Dağı üzerinden Malkara, Hayrabolu, Vize istikametinde üçüncü kol ise İpsala, Dimetoka ve Edirne istikametinde yapılan fetihlerin üssü oldu. Fetihler ilerledikçe uçlar ileriye kaydırılıyor ve geride kalan yerler birer Türk şehri haline geliyordu.

Kısa bir süre içerisinde Gelibolu berzahı bütünüyle ele geçirildi. Fetihlerde Süleyman Paşa'nın yanı sıra Ece Bey, Gazi Fazıl, Hacı İlbeyi ve Evrenos Bey büyük rol oynadı. Bunların bazen tek başlarına bazen ikili üçlü olarak bir arada fetihleri gerçekleştirdikleri görülmektedir.

²⁷ Gelibolulu Mustafa Âli, *Künhü'l-Ahbar*, (haz. A. Uğur, M. Çuhadar, A. Gül, İ.H. Çuhadar), Kayseri 1997, I/1, s. 197.

²⁸ Âli, *Künhü'l-Ahbar*, I/1, 76-77.

²⁹ Neşri, I, 177.

³⁰ Aşıkpaşazâde, s. 48.

³¹ Neşri, I, 177.

Ece Bey ve Gazi Fazıl Gelibolu güneyini bütünüyle ele geçirip halkı yerlerinde bıraktılar. Ece Bey eliyle Türklere açıldığı için burası Ece ovası namıyla anılmıştır.³² Gazi Evrenos ve Hacı İlbeyi ise Konurhisar'ı zaptettikten sonra³³ Dimetoka yönüne devamlı akın eder oldular. Başarısına mükâfaten Konurhisar, Hacı İlbeyi'ye verildi. Süleyman Paşa ise Malkara, Hayrabolu, Pınarhisar taraflarına akınlarda bulunuyordu.³⁴

Bu ilk fatihlerin içinde ilk vefat eden Süleyman Paşa oldu. Edirne'yi fetih planları içerisindeyken Osmanlıların gazaya hazırlık ve savaş tatbikatları olarak gerçekleştirdikleri av partisi sırasında atının ayağı bir dala takılarak öyle şiddetle düştü ki o anda ruhunu teslim etti.³⁵ Naşı vasiyeti üzerine Bolayır'da inşa ettirmiş olduğu camii yanına defnolundu.

Türkler genellikle kabirlerinin düşman arazisinde kalmasını istemezler. Vatanlarında defnedilmek ve gelecek nesillerinin kabirlerini ziyaret edeceklerini bilmek onlar için büyük bir saadet ve bahtiyarlık vesilesidir. Süleyman Paşa da bu tavrı ile Rumeli'yi Türklere vatan eylediğini çok açık bir biçimde ispatlıyordu.

Onun kabrinin Bolayır'da olması gazi beylerin üzerinde de muhakkak ki fevkalade müspet tesirler meydana getirmiş olmalıdır. Zira gerek onun gerekse Orhan Bey'in vefatı sırasında zaman zaman karşı karşıya geldikleri zor durumlarda hep bu yiğit rehberlerinin kabrini düşman eline geçirmemek için çırpındılar.

Hatta onun vefatı günlerinde Gelibolu'ya denizden çıkarma yapan büyük bir düşman kuvveti gaziler bozulmak üzereyken kıratlara binmiş semavi kahramanlardan mürekkep bir fırka asker tarafından dağıtılmıştır ki görgü şahitleri bu fırkanın başında Süleyman Paşa'nın olduğunu ifade etmişlerdir³⁶.

Tarihimizde bu nevi anlatımların çokluğu ve bu olayın ne kadar gerçek olacağı bir yana bütün Osmanlı kroniklerine geçen bu vaka muhakkak ki dilden dile dolaşmakta ve herkes tarafından kabul görmekteydi. Dolayısıyla gazilere ve savaşçılara böyle hadiselerin vereceği müspet etkiyi düşünmek gerekir.

Rumeli'de fetihlerin tüm hızıyla devam ettiği bir sırada Süleyman Paşa'nın vefatı (1357) üzerine fetih hareketlerinin inkıtaa uğramaması için, kardeşi Murad süratle Rumeli'ye geçerek gaza bayrağını eline aldı.

Şehzade Murad'ın Rumeli'nde idareyi ele almasından itibaren bölgenin iki fatihi Ece Bey ile Gazi Fazıl'dan da kaynaklarda artık bahsedilmez. Bu iki namlı komutan belki bir müddet daha fethedilen şehirlerde idari görevlerde bulunmuş olabilirler. Her ikisinin mezarı da Gelibolu yakınında gösterilir.³⁷

Şehzade Murad, Rumeli'ye geçer geçmez fetih kollarını yeniden düzenledi. Karesi beyleri içerisinde şöhret yapmış olan, bahadırılıkları ve işi tutuşlarındaki başarıları bilinen Hacı İlbeyi ile Evrenos Bey'i Rumeli yakasındaki uçlara tayin kılarak kendilerinden fetihlere devam etmelerini istedi.

Kendisi de lalası Şahin Paşa ile harekete geçti. Sırasıyla Bentuz hisarını, uzun çarpışmalar sonunda Çorlu'yu ve ardından Misillü hisarını fethetti. Çorlu'ya bir konak mesafedeki Burgaz hisarının müdafileri ise kaçmış olduklarından kale tahrip edildi.

Genç Şehzade Edirne ile İstanbul'un bağlantısını kesmek için bizzat fetih hareketlerinde bulunurken Evrenos Bey önce Keşan'ı ardından Malkara ve İpsala'yı ele geçirdi. Hacı İlbeyi ise Dimetoka'yı fethettikten sonra Burgaz'a gelerek Murad Bey'e müjdeyi verdi.

³² Neşri Tarihinde; “Yakup Ece'ye ol vilayet timar olarak verildi. Gazi Fazıl'a dahi yine orada timar verdiler”, denilmektedir (I, 185).

³³ Hadidi, s. 77; Neşri'de Gazi Fazıl ile Süleyman Paşa'nın ortak hareketi ile fethedildiği yazılıdır, s. 183.

³⁴ İbn Kemal onun bu kaleleri fethettiğini yazar (bk. II, 175-178).

³⁵ Neşri, I, 187.

³⁶ Süleyman Paşa'nın hayatı ile ilgili olarak geniş bilgi için bak. Enver Konukçu, *Kocaeli'nin İlk Osmanlı Yöneticisi: Süleyman Paşa*, Kocaeli 2009.

³⁷ Neşri, I, 185.

Şehzade Murad bundan sonra bütün kuvvetlerini Edirne üzerine şevketti. Osmanlı birlikleri Rumeli'nin muzaffer fatihleri Hacı İlbeyi, Gazi Evrenos ve Lala Şahin Paşa'nın emrinde Edirne üzerine bir sel gibi aktılar. Sazlıdere'de büyük bir bozguna uğrayan Edirne tekfuru Enez'e kaçınca mukavemete cesaret edemeyen şehir teslim oldu (1361).³⁸

Rumeli'nin en önemli şehirlerinden biri olan Edirne'nin fethi, Osmanlıların Avrupa'da kesin olarak yerleştiğini gösteriyordu. Fetihden kısa bir süre sonra Orhan Gazi vefat ederek (1362) yerine oğlu Murad geçti. Nitekim Edirne'nin fethinin ardından oluşturulan Haçlı ordusunun Sırsındığı zaferi ile bozguna uğratılması, ardından Çirmen savaşının kazanılması ve nihayet I. Kosova zaferi Türklerin bölgede ne derece sağlam temeller üzerine yerleştiğinin işaretleri olmuştur.

Murad Han öncelikle Rumeli'deki fetih hareketlerini yeniden düzenledi. En kıdemli beylerinden ve saltanatın temel direklerinden olan Lala Şahin Paşa'yı asker ve ordunun tertibi, savaş gereklerinin sağlanması için Beylerbeyilik görevine getirdi. Evrenos'a ise uçların komutanlığını verdi.³⁹

İşte bu günlerde Rumeli'ye ilk çıkan gazilerden olan Hacı İlbeyi vefat etti.⁴⁰ Lala Şahin ise 1364'te müttefik Balkan Haçlı ordusunu Gazi Evrenos ile birlikte Sırp Sındığında perişan etti. 1366'da Bulgarlardan Samaku ve İhtiman'ı fethetti. 1371'de Çirmen savaşında bulundu. 1373'te ilk Makedonya fütuhatına katıldı. Bu seferde İskeçe, Drama, Zihne, Serez, Avrethisarı, Vardar Yenicesi ve Karaferye şehirleri zaptolundu. Süleyman Paşa'nın vefatından sonra Şehzade Murad'la birlikte Rumeli fetihlerine katılan bu değerli komutan 1385 yılında vefat etmiştir.⁴¹

Süleyman Paşa ile birlikte Rumeli'ye ilk geçen beylerden olan Gazi Evrenos Bey ise 1417 yılına kadar çok uzun bir ömür sürdü. I. Murad'ın tahta geçmesinden sonra uç kuvvetleri komutanlığına getirildi. 1363'te Dimetoka ve Gümülcine'yi Osmanlı topraklarına kattı. Lala Şahin ile birlikte Sırsındığı ve Çirmen savaşları ile Makedonya'nın fütuhatına katıldı. I. Kosova savaşı öncesinde Sultan Murad Han'dan izin alarak Hac vazifesini yerine getirdi. Yıldırım Bayezid ve Çelebi Mehmed dönemlerinde de pek çok fetihlere katılan ve aktif görevler üslenen Gazi Evrenos 100 yaşında iken Yenice-i Vardar'da vefat etti ve burada yaptırmış olduğu türbeye defnedildi.⁴²

Türbedeki kitabeye göre lakabı “Melikü'l-guzat ve'l-mücahidin”dir. Yenice-i Vardar'da cami, mescit, imaret ve medrese gibi tesisler yaptırmıştır. Ayrıca pek çok Rumeli şehrinde vakıfları vardı. Nitekim Gümülcine ile Vardar ilini fethettiğinde bu iki şehirde nice güzel binalar, gösterişli hayırlar yaptırarak gelip gidenler için imaret ve misafirhaneler kurdu muştur. Bunların mutfağında her gün çeşitli yemekler pişirtilmek, misafirlerin rahatlığı için hiçbir şeyden kaçınılmamak, misafirler ne denli uzun kalsalar da engel olunmamak kayıtlarını da vakfiyelerine koydu muştur.⁴³ 1417 yılına kadar yaşayan bu namlı gazi komutan muhakkak ki yaşayan bir canlı tarihi ve tarih yazarlarına hatıralarını nakletmişti. İlk dönem Osmanlı tarihlerini yorumlarken bu hususlarında dikkate alınması gerekmektedir.

³⁸ Osmanlı tarihlerinde Edirne'nin Sultan Murad'ın hükümdarlığı döneminde alındığı kayıtlı ise de Orhan Bey'in vefatı dikkate alındığında bunun şehzadeligi sırasında vuku bulduğu anlaşılır. Aşıkpaşazâde, s. 53; Neşri, I, 195-197.

³⁹ Neşri, I, 199.

⁴⁰ Aşıkpaşazâde, (s. 55); Neşri, (I, 199) ve Hadidi, (s. 88) gibi erken dönem Osmanlı müverrihleri Hacı İlbeyi'nin, Lala Şahin'in Rumeli beylerbeyliğine getirildiği tarihte vefat ettiğini yazmalarına rağmen günümüz tarihçileri Hoca Saadeddin'den alıntı yaparak (I, s. 127) onu Sırsındığı savaşından sonra Lala Şahin'e zehirletmeye pek bayılırlar. Hadidi ise bu durumu “İdüp beglerbegi şeh lalasını / Alur Gazi Evrenos uç beyliğini / Göçer Hacı İlbeyi koyup cihanı / Makamı ola Cennet cavidanı”, diyerek nakletmektedir.

⁴¹ Aşıkpaşazâde, s. 61.

⁴² Evrenos Bey'in faaliyetleri için ayrıca bk. F. Başar, “Evrenosoğulları”, *DİA*, XI, İstanbul 1995, s. 539-540.

⁴³ Hoca Saadeddin Efendi, I, 118.

Osmanlı fetihlerinin Balkanlar'da bu kadar hızlı yayılması ve kalıcı olması, bir takım temel nedenlere dayanmaktadır. Bunlardan birincisi Anadolu'daki fetihlerde olduğu gibi Rumeli'de de şehir ve köyler halkına iyi muamele edilmesidir. Tarihte bir bölgeyi zapt eden kuvvetler, genelde ora halkını korku ile sindirmeyi düşünürler. Oysa Osmanlılar kalp kazanmayı amaçlıyorlardı ve biliyorlardı. Öyle ki ilk fethettikleri Çimbi Kalesi halkı onlarla birlikte derhal fetih hareketine katılmıştı.⁴⁴ Muhakkak ki bunlar silahlı çarpışma gibi bir işin içerisinde olmuyor, ırk ve dindaşlarını Osmanlıların adil ve güzel idaresine davet ediyorlardı. Nitekim Paul Wittek, Rumeli'de Osmanlı'nın bu yaklaşımının çok yararlı olduğunu bazı kale ve şehirlerin hiç zorluk çıkarmadan teslim olduklarını belirtmektedir.⁴⁵

Gibbons ise "Rumlar, Sırlar ve Bulgarlar birbirlerine Osmanlılara olduğundan daha ziyade bir kin besliyorlardı." diyerek Balkanların vaziyetini ortaya koyduktan sonra "Rumlar iki asırdan beri Türkler ve Müslümanlarla birlikte yaşamışlar ve bunları iyi komşu bulmuşlardı. Binaenaleyh karşılıklı manî olmak için ne ırkı bir münaferet ne de Muhammed'in dinine karşı bir nefret mevcut değildi. Kezalik ne mağlup tarafında kin ve korku ne galip tarafında gurur ve kibir vardı"⁴⁶ diyerek Rumları kazanan gerçek gücün ne olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

İkinci mühim nokta Osmanlıların bir sömürge siyaseti içerisinde olmayıp fethettiği yeri vatan kabul etmesidir. Bu itibarla fetihle birlikte Balkan yarımadasının iskânına da başladı. Gelenlerin tek gayesi Rumeli'yi yurt tutmaktı. Bu konuda yine kaynaklarda benzer pek çok ifadeler yer almaktadır.

Neşri Tarihi'nde ki şu ifadeler bunun açık bir göstergesidir; "Süleyman Paşa, Rum iline geçti, evvel atası Orhan Gazi'ye haber gönderdi. Kim devletli sultanımın himmetiyle Rum ilini fethetmeye sebep olundu. Bu tarafta feth olunan Hisarlarda konmağa çok âdem gerek. Lütfedip yarar yoldaş gönderesiz" dedi. Orhan Gazi dahi bu sözü işitip ferahnak oldu. Karesi vilayetinde göçer Arap olurdu. Orhan Gazi bunları sürüp Rumeli'ne geçirdi ve bir taraftan Karesi vilayetinin halkı dahi gelir oldular ve gelenler yurt tutup gazaya meşgul oldular.⁴⁷

Nitekim Süleyman Paşa'nın Bolayır'da yaptırdığı imarete ait 1360 tarihli vakfiyede bu bölgede Türkçe adlar taşıyan pek çok köy ve çiftliğin kurulduğu görülmektedir.⁴⁸ Süleyman Paşa'nın vefatından sonra da Rumeli'ye göç devam etmiş ve uç mıntıkası devamlı güçlenmiştir.

İskân siyaseti Rumeli şehirleri için ikinci bir kazancı da beraberinde getiriyordu. Şehir ve kasabalar camii, mescit, mektep, medrese, çeşme, ham, hamam, bedesten ve köprüler ile güzelleşiyor, eğitim, kültür ve iktisadi alanda gelişmeler yaşanıyor. Muhakkak ki iktisadi gelişme ve rahatlık, bölge halkını da Osmanlı idaresine daha sıkı bir şekilde bağlıyordu.

⁴⁴ Aşıkpaşazâde, s. 48; Neşri, I, 182-183; İdris-i Bitlisî, I, 271.

⁴⁵ P. Wittek'den naklen H. İnalçık, "Stefan Duşan'dan Osmanlı İmparatorluğu'na", *Fatih Devri Üzerine Tetkikler ve Vesikalar*, I, Ankara 1987, s. 139-140.

⁴⁶ Gibbons, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu*, s. 96.

⁴⁷ Neşri, I, 182-183.

⁴⁸ Mehmet İnbaşı, "Balkanlar'da Osmanlı Hâkimiyeti ve İskân Siyaseti", *Türkler*, IX, 158.